

Markhot Ferenc és az egri orvosi kar története, párhuzamosan a Nagyszombati Egyetemmel

Balázs Péter dr. 

Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar, Népegészségtani Intézet, Budapest

Útban a hazai egyetem és annak orvosi fakultása felé

Az európai egyetemi rendszer a megyés püspöki székhelyek *studium generale* típusú felsőoktatási gyakorlatából jött létre. Az eredeti társadalomtudományok (teológia, jog, filozófia) mellé az 1200-as évek közepétől a természettudományos orvoslást kellett integrálni. Manuális része (*chirurgia*) eleve vállalhatatlan volt, de a belszeri orvoslás (*medicina*) is szükségszerűen az anatómia, a kémia, a botanika és a farmakológia oktatását követelte. Ehhez viszont holttestekre, vegyi anyagokra, műhelyekre, továbbá fűvészkertre volt szükség. Halottakat az ispotályokból, illetve a törvénykezés rendszeréből (kivégzések) lehetett szerezni. Az elméletben tanultak gyakorlati bemutatása is az ispotályokban történt, de szervezettileg nem tartoztak az egyetemekhez.

Magyarországon az újkori államiság rendezésével az 1723. évi országgyűlés vetette fel a négy karral rendelkező egyetem létrehozását. Az országgyűlés LXX. törvény-cikke (tc.) szerint „az akadémiákon tüzetesebben ne csak a bölcséleti, hittani és jogi tudományt tárgyalják, elkülönítve s meghatározott órákban, csupán csak e tudományok tanulói részére, hanem a külföldi egyetemeken nyilvánosan taníttatni szokott és az állami és katonai közügynek szolgáló egyéb tanokat is” [1]. A medicina is az „egyéb tanok” közé tartozott, közügyként a közösség egészsége (közegészségügy) szempontjából.

Az 1723. évi XCVII. tc.-vel létrehozott Magyar Királyi Helytartótanács (Helytartótanács) kebelében a nyolc-tagú egészségügyi bizottságot 1738-ban hozták létre [2]. Érthetetlennek tűnhet, hogy csak egy orvos tagja volt, Perbeigh József Károly (1708–1786/87) személyében, ráadásul ügydöntő szavazati jog nélkül. Ennek magyarázatát a járványügyben akkor tehetetlen medicina adja, ugyanis a hatalmas pusztítást végző pestis ellen érdemben egyedül rendészeti eszközökkel lehetett védekezni. Csendesebb években viszont változott a helyzet: „miután most járványmentes időszak van, inkább az orvosi tudományt érintő kérdések merülnek fel, követke-

zéséppen ezeket a bizottságba kegyesen kinevezett doktor úrral kell részletezni, megvitatni és eldönteni” [3]. Ennek következtében Perbeigh doktor az 1742-ben szerzett királyi tanácsosi rangja révén egyenrangú lett a bizottság többi tagjával. Nem mellesleg, kinevezése a magánpraxisában is kedvező fordulatot jelentett. Házi-orvosa lett Magyarország hercegprímásának és több főúri családnak, de „akkoriban ez a megtiszteltetés nem annyira az orvos terápiás képességeinek szólt, mint inkább személyi tulajdonságainak, a beléje vetett pszichológiai (és nem terápiás) bizalomnak, társadalmi rangjának, funkciójának, barátságos, megnyerő fellépésének” [4]. Sajnos ettől függetlenül, egyetemi ügyekben nem lett nagyobb tekintélye, mivel azok oktatásigazgatási, sőt államigazgatási természetűek voltak, ami az 1761-ig hivatalában maradt Perbeigh ez irányú szerepét is meghatározta [5].

Perliczy János Dániel 1742-es tervezete

A Nagyszombati Egyetem orvosi karral való kiegészítésének történetét a hazai orvostörténeti irodalom Perliczy (1705–1778) elutasított orvosképzési tervezetének jegyében tárgyalja. Az eredetileg 1742 júniusában keltezett tervezet érdemi államigazgatási tárgyalása azonban csak 1751-ben kezdődött. Latin nyelvű iratanyaga három részből áll, a felségfolyamodványból, illetve annak A és B jelű mellékletéből [6]. Az első melléklet egy orvosi intézet (*institutum medicinale*) létrehozását indítványozta, amelyben a hallgatók teljes körű orvosi-sebészeti tanulmányokat (*studium medico-chirurgicum generale*) folytathatnak, illetve javasolta egy orvosi-sebészeti tanács-testület (*collegium medico-chirurgicum*) felállítását is. A B jelű melléklet (1750-es keltezésű nyomtatott példányban) arra irányult, hogy a büntetőügyekben szakértőknek felkért orvosok kezébe egységes, iránymutató segédletet (*manuductio*) adjon a hazai törvénykezési gyakorlat alapján. Perliczy ezt a „ténylegesen már megtárgyalt és lezárt, valamint ritkább esetekre” alapozva kívánta összeállítani, ezért „legfelsőbb” engedélyt kért arra, hogy per-

iratokat szerezhessen be a törvényhatósági levéltárakból. Jóllehet először a két mellékletet egy 1930-as tanulmány kivonatolva ismertette [7], szövegének teljes magyar fordítása ma sem található a hazai forrásirodalomban. Kétségtelen, hogy az A jelű rész teljesen és a B jelű rész töredéke kétszer is megjelent magyar fordításban, ezek azonban a felségfolyamodványt és a B jelű rész érdemi vonatkozásait nem tartalmazzák [8, 9]. Valójában pedig ez utóbbiak magyarázzák a folyamodvány alábbiakban közölt „elfektetését” a Helytartótanács irattárában.

Arra a kérdésre, hogy Perliczy miért várakozott 1742-től 1751-ig a tervezetével, életének legrészletesebb tanulmányai sem adnak magyarázatot [7, 10]. Jelentősebb képzelőerő persze nem szükséges annak megfektetéséhez, hogy a leányági trónöröklés miatt a létért háborúzó Habsburg Monarchiában az 1740-es évtized nem a legjobb időzítés lett volna a magyarországi egyetem fejlesztésére. Perliczy a felségfolyamodványban azt állítja, hogy tervezetét korábban „a magyar főnemesiség számos tagjának” bemutatta. Másfelől azt is írta egy jóval később, 1763. december 9-én kelt levelében, hogy tervezetét 1751-ben először Gerard van Swietennek (1700–1772) mutatta be, aki azt (egyébként a szolgálati út betartásával) átadta a Magyar Királyi Udvari Kancelláriának (Kancellária) [11]. Végül a teljes iromány, a felségfolyamodvánnyal és a B jelű melléklettel felszerelve, így került a királynő elé 1751. november 2-án.

A Kancellária által a Helytartótanácsához továbbított iratokat az egészségügyi bizottság 1751. december 3-án tárgyalta. Perbegh támogatta a tervezet B jelű részét. Az A jelű rész IV. alfejezetének sarkalatos eleme volt az orvosképzés helyének kijelölése, amelyre Perliczy az „ország közepét” (*meditullium Regni*) javasolta. Pest neve csak annak kapcsán jelent meg, hogy a gyakorlati képzéshez szükséges ispotály Selmezbányán vagy itt állt rendelkezésre. Perbegh viszont helyszíneként Nagyszombatot nevezte meg, amely közel volt Pozsonyhoz, az ország akkori fővárosához [7].

Perliczy a Helytartótanács 1751. december 20-i határozatával megszerezte az engedélyt az adatgyűjtésre törvényszéki orvostani munkájához [12]. Ettől kezdve a folyamodvány A és B részét a Helytartótanács nem választotta el egymástól, mivel azt senki sem kezdeményezte, vagyis az iratokat *ad acta* tették az adatgyűjtés időszakára. Ennek végéről és a *manuductio* megjelenéséről sincs tudomásunk. Ez egyben azt is jelenti, hogy a továbbiakban az orvosképzési javaslatok is, különösebb rosszindulatú szándék nélkül, a teljes iratcsomó részeként, együtt porosodtak a Helytartótanács irattárában.

Végül is, az orvosképzési javaslatok részleteit mellőzve megállapítható, hogy a tervezet A/III–IV. fejezetében a tárgyi és személyi feltételek felsorolása, továbbá a pénzügyi háttér nagyságrendje minden tekintetben megfelelt a valós követelményeknek és a későbbi kivitelezésnek. Ezt egyébként 1769-ben a Nagyszombati Egyetem orvosi karának alapítólevele [13] és a kar 1771. május 6-án keltezett statútuma [14] is igazolja.

Eger és az orvosképzés

A líceum története 1705-ben papi szemináriummal kezdődött, folytatódott az 1740-ben létesített jogi iskolával, majd az egri püspöksége idején (1744–1761). Barkóczy Ferenc (1710–1765) 1755-ben a kétéves bölcséleti oktatást is elindította [15]. Az orvosi kar alapítását Barkóczy utódja, galántai gróf Eszterházy Károly (1725–1799) kezdeményezte Bécsben, amikor 1763 októberében személyes meghallgatáson volt Mária Teréziánál (ur. 1740–1780), majd folyamodványát 1763. október 14-i keltezéssel írásban is előterjesztette [16, 17]. Kijelentette, hogy az engedély megadása esetén „arra is törekszem majd, hogy módot és pénzt keressek az orvosi stúdium bevezetésére és sikeres elindítására” [18]. A Kancellária a levelet véleményezésre Barkóczy Ferenchez továbbította, aki ekkor már Magyarország primása volt. Nem utasította el a kérelmet, de fordított menetrendet javasolt. Először legyen egy már megkezdett és működő képzés, amelynek „hasznosságát maga a gyakorlat igazolta ... ennek hiányában a kiváltságok kiterjesztése inkább más jó célokat szolgálhatna” [18]. Az egyetemi kiváltságok más jó céljait illetően a közpolitikai nyilvánosságban ekkor már több mint egy évtizede napirenden volt a Nagyszombati Egyetem orvosi karral való bővítése [7]. Sőt az egészségügyi bizottság 1755. augusztus 19-i ülésén már eldöntött tényként hivatkozott a megnyitására [19].

Nem kétséges, hogy Eszterházy az orvosi kar ügyében Markhot Ferenc (1718–1792) véleményére támaszkodott, aki 1758-tól Heves és Külső-Szolnok vármegyéek *physicus*a és 1761-ig Barkóczy püspök személyi orvosa is volt, akivel a kapcsolata továbbra is fennmaradt, miután a püspök esztergomi érsekké lépett elő. Eger szempontjából akár előnyös is lehetett volna, hogy Mária Terézia az érseket nevezte ki 1761-ben az egyetemes tanulmányi ügyek országos felügyelőjének. Így hatáskörébe került az összes iskola, bármilyen jellegűek voltak is. Sajnos Barkóczy az 1765. március 21-én feloszlott országgyűlésen a királynő ellenzékéhez csatlakozott, és kegyvesztett lett [20], majd ugyanabban az évben, június 18-án meghalt agyvérzésben [21].

Amikor Eszterházy 1763-ban audiencián volt a királynőnél, majd folyamodványát írásban is felterjesztette, szándékának nyilvánvalóan híre ment az egész országban, ugyanis Perliczy a fentiekben említett, 1763. december 9-én kelt levelében Markhotnak azt javasolta, hogy készítsen részletes emlékiratot az 1764-es tanévben indítandó orvosi stúdiumról. Az elkészült tervezetet Perliczy levelével együtt időbeli sorrendben irattározták az egyházmegyei levéltárban, keletkezésének idejét tehát 1763 végére tehetjük [22].

Markhot Ferenc 1767. december 7-én, ezúttal pontosan keltezett újabb beadványt készített: „*opinio nova super erectione studii medici Agriae in Hungaria*”, vagyis „új vélemény a Magyarországon, Egerben indítandó orvosi tanulmányokról”. Végül is a konzisztórium ezt használta háttéranyagként az orvosképzést befogadó,

1769. június 26-án kelt püspöki dekrétumhoz. A latin nyelvű két irat teljes szövegét nyomtatott átiratban is ismerjük [23], magyar fordítását azonban a hazai orvostörténeti irodalom sehol sem közli teljes terjedelmében, és forráskritikai elemzését sem adja.

Feltételek Egerben az orvoscépzéshez

Markhot Ferenc az 1767-es új véleményének első mondatában visszautalt arra, hogy korábban is Egerben szorgalmazta az orvosi stúdium létesítését. Természetesen tisztában volt azzal, hogy ehhez a tárgyi és személyi feltételeket rögtönzéssel kell előállítani, mivel leginkább a pénz hiányzott a tanulmányok megkezdéséhez, amely pedig fizetesként „különösen kezdetben a professzoroknak szükségeltetne”. Ennek megoldására az ekkor már ötvenes éveiben járó Markhot felajánlotta, hogy „legalább is a kezdő orvosi évfolyam oktatási feladatait a teljes öt éves tanulmányi idő alatt mind elméleti, mind gyakorlati tekintetben térítésmentesen saját magamra vállalom” [23].

Miután orvosi diplomáját Európa egyik legkiválóbb egyetemén, 1745-ben Bolognában szerezte, pontosan tudta, hogy milyen a színvonalas orvoscépzés. Szükségszerűen ő maga is érezte, hogy vállalhatatlan ajánlatot tett, ezért magyarázkodni kezdett. „Bár az orvosi tanulmányok hatalmas ismeretanyagot jelentenek, amelyhez még az anatómia, botanika és kémia jelentős tudománya is szükségszerűen hozzá társul, számos oktató tanár közreműködését igényelve, reményeim szerint mindezeket a kezdetektől fogva egyedül, saját magam képes leszek teljesíteni, ha figyelembe veszem, hogy ezen utóbbi tudományokat a már hagyományosan jól megalapozott orvostudományi karokon sem erőltetik rá olyan aprólékosan és részletesen diákokra, mintha ezek legalaposabb ismerete nélkül jó orvos senkiből sem válhatna.” Szerinte alaposabb képzés csak azoknak kell, akik „inkább a katedráról gyakorolt nyilvános tanításnak akarják szentelni életüket” [23]. Önmagát az utóbbiak közé tartozónak tekintette, sőt kijelentette, hogy „magamnak sem engedem meg, hogy bármiben is hiányos legyen a tudásom, de ha valamiben mégis hiányt éreznék, azt magánszorgalomból könnyedén pótolhatnám”. Az emberi nehézségekről megjegyzi, hogy „ha betegségbe esnék, átmenetileg valamely segédem tartja fenn a szabályok szerinti tanrendet, de ha távoznék az élők sorából, feladataimat ugyanolyan szeretettel és buzgalommal az újabb vármegei orvos fogja átvenni” [23].

A fentiek alapján Markhot valójában a hazai viszonyok között jól ismert oktatási modellt akart egyetemi színfalkkal körbevenni. Ha az orvosi pályára készülő fiatalok nem tudtak külföldre menni, mert elegendő pénzük vagy támogatójuk sem volt, valamelyik orvosi magániskolába jelentkeztek. A legszínvonalasabbat Moller Károly Ottó (1670–1747) tartotta fenn Besztercebányán. Moller a hatalmas vagyonából (csak bányavállalatokban 60 000 forintos tulajdona volt) a tanítványainak még

külföldi stipendiumot is biztosított, akik az előtanulmányok után a diplomájukat valamelyik külhoni egyetemen szereztek. Mivel az adott korban normatív tanulmányi idő nem létezett, ezt akár 2 év alatt elérhették. Moller tanítványa volt például a fentiekben már említett Perliczy János Dániel vagy Torkos Justus János (1699–1770), az első hazai gyógyszerársszabás megalkotója [24].

Ami Markhot modelljéből megvalósult...

Markhot az 1763-as késelelem után, új véleményében még egy Ovidius-idézetet is segítségül hívott (*tempus edax rerum* = az idő vasfoga mindent megőröl), hogy Eger Nagyszombatot megelőzze. Végül a püspöki konzisztórium 1769. június 26-án kiadott dekrétuma indította meg az oktatást az 1769-es tanévben. Miután a megfelelő épületegyüttes még nem állt rendelkezésre, erre a célra az egri irgalmasok rendházának ispotályát kellett igénybe venni [25].

Felületesen olvasva úgy tűnhet, hogy a dekrétum lényegében megismétli és elfogadja Markhot ajánlatait. Eszterházy azonban nyomatékosan kiemeli, hogy az oktatást „önként ajánlotta fel ... az öt éves tanulmányi időszak alatt ingyenes munkájával”. Tudatosan mellőzi tehát azt a részt, amely szerint ez „legalább is a kezdő orvosi évfolyam oktatási feladataira” korlátozódna. Tehát nem óhajtott Markhotnak előre felmentést adni arra az esetre, ha egyetlenegy professzort sem lehetne szerződtetni. Eszterházy, aki saját tapasztalatából jól ismerte a felsőoktatási intézmények működését, kellő tapintattal jegyezte meg, hogy „az orvosi tanulmányok még nem megválasztott tanárának pedig idejekorán felhívjuk a figyelmét arra, hogy előzetesen kellő alaposággal készüljön fel a fenti rendben megtartandó előadásokra” [23].

Markhot viszonylag rövid idő alatt belátta, hogy – eredeti vállalásával ellentétben – egyedül nem képes az összes tárgyból végigoktatni a stúdium öt évét. Már az első tanévről 1770. november 8-án a püspöknek küldött jelentésében azt javasolta, hogy a Bécsben doktorrá avatott Kresowszky Bélát, aki egyébként az irgalmasok rendházában él, vegyék fel segédtanárnak. Hozzáfűzte, hogy alkalmazás esetén a doktor „200 forintos fizetéssel is megelégedne” [23]. Újabb kérésként, egy keltezés nélküli, az 1771/72-es tanévről adott jelentésében „Blek Benjamin kinevezését javasolta az anatómia és chirurgia tanítására. Aloysius irgalmas szerzetest pedig a botanika és kémia oktatására” [26].

A pénzhiány megoldására azt kérte a püspöktől, hogy a királynőnél érje el „az orvosi kar kitüntető címe” adományozását olyan kiváltságokkal, amelyeket „Európa szerte az orvosi karok élveznek, és amelyek révén ennek a karnak olyan gazdag jövedelmei származnak, hogy azokból gondtalanul fedezni fogja a szükségleteit” [23]. Ezeknek a valóban gazdag jövedelmeknek a nagyságrendjéről különben részletes táblázat olvasható egy helytartótanácsi határozatban, amely 1775-ben a Nagyszom-

baty Egyetemnek a Bécsi Egyetemen rendszeresített díjtáblázat átvételét írta elő [27].

A dekrétum kiadásának idején, 1769. június 26-án még lehetett valamilyen halvány remény az egri orvostudomány életképességét illetően. Ez azonban végleg megszűnt, amikor egy fél év múltán, december 14-én a Helytartótanács kihirdette a Nagyszombati Egyetem orvosi karának alapítólevelét [13]. Teljesen nyilvánvaló volt, hogy a korabeli Magyarország nem képes párhuzamosan két egyetemet fenntartani. Ezért a konzisztórium 1775-ben megszüntette az orvosi iskola működését.

Tanulságok és következtetés

Az 1760-as években ellentétes irányú kezdeményezések zajlottak két olyan felsőoktatási intézményben, amely egyaránt rendelkezett teológiai, jogi, bölcsészeti stúdiummal. Nagyszombaton az orvosi kar 1769. december 14-én alakult meg, de működéséhez az anyagi forrásokat jóval az oktatás megkezdése előtt biztosították. Az alapító pontosan tudta, hogy „szükség lesz számos különös lelkesedésű, és az összes tudományos tanok terén kiváló képességű oktatóra, akik létbiztonságának megteremtése, nem kevésbé pedig a hozzájuk tartozó további tárgyi feltételek biztosítása, jelentősebb pénzüsségeket fog igényelni” [13]. Egerben a folyamatok fordítva és kényszerpályán mozogtak. Eszterháznak a nyilvánvaló versenyhelyzetben, de erőforrások hiányában, egy már működő orvostudományt kellett volna felmutatnia, ami kezdettől fogva megpecsételte a vállalkozás sorsát.

Kerek 100 évvel ezelőtt, 1926-ban, az első értékelés szerint „a nagyszombati egyetem megalapítása végül teljesen tönkretette és elsorvasztotta a felsőmagyarországi egyetem eszméjét, s a nyomorúságos keretek közt tengődő egri orvosi főiskola is csúrájában elpusztult” [28]. Egerről egy 1936-os tanulmány csak annyiban emlékezett meg, hogy az orvosi iskola „semmiképp se tudta fenntartani magát s néhány évnél tovább után nyomtalanul megszűnt” [29]. Erről a mondatról később túlzás volt azt állítani, hogy a „lekicsinylés hangján mondott bírálatot erről a jobb sorsra érdemes kezdeményezésről” [30]. Ehhez képest tárgyilagos, de rövid összefoglalást adott egy 1953-as tanulmány, amely szerint „ez az orvosi iskola hivatalos támogatás nélkül is kedvezően indult, de az egyetemnek orvosi karral való kibővítése következtében 1770 után elsorvadt és 1774-ben megszűnt” [31].

Politikai szálak is megjelentek az értékelésekben. Az orvostudomány feladása „nem azért történt, mert a kezdeményezés kisszerű, vagy nem eléggé nívós volt, hanem mert 1770-ben talán éppen az egri kezdeményezést elenyésztendő, királyi rendelettel megalapítják a Nagyszombati Egyetem orvosi karát, mely semmivel sem rendelkezik nagyobb lehetőségekkel, de óriási a helyzeti előnye, közel van Bécshez és az udvar és a kancellária mindenható tisztviselői ellenőrizni tudják a tanítást” [26]. Végül a sort egy 2013-as, radikális túlzás zárja, amely szerint annak ellenére, hogy komoly igény merült

fel a hazai orvostudomány Egerben való megszervezésére, „ez a bécsi császári vezetés szemében nem volt cél, hiszen egy szellemileg elnyomott provincia lakóit lényegesen egyszerűbb irányítani, és gazdaságilag kiszígerelni” [32].

Végül is, Perliczy, Eszterházy püspök és Markhot doktor vállalkozásának elemzése igen változatos utat járt be a hazai orvostörténelemben. Az okok és okozatok vizsgálata közben az is felmerült, hogy „érdemes lenne fejteni azokat a szálakat, amelyek összekötötték a Bécsből irányított közigazgatás és a kultúrpolitika szövetébe fonódva az egri és nagyszombati orvosi fakultást” [30]. Ezeket a szálakat azonban a fennmaradt dokumentumok részben vagy egészében sem rögzítették, de másodlagos utalásaik igen hasznosak lehetnek. Ez utóbbiak átgondolása, illetve az eseményeket befolyásoló korabeli körülmények ismerete azonban segíthet a szándékok és kényszerpályák felderítésében. Nagyszombat és Eger történetét ilyen módon tehetjük érthetőbbé és világosabbá.

Irodalom

- [1] Parliament of Hungary 1723. Article LXX. Education of the country's children in good doctrines; foundations and pious bequests, which have anyway been neglected should be restored and those not implemented should be implemented. [Magyar Országgyűlés 1723. LXX. törvénycikk. A haza gyermekeinek jó tanokban nevelése; s hogy az alapítványok és kegyes hagyományok, melyeket bármiképpen elhanyagoltak, helyreállítandók s a nem fogyanatosítottak fogyanatosítandók.] Corpus Juris Hungarici, magyarországi törvénycikkek (CD-ROM változat) KJK-Kerszöv, Budapest, 2000. január 1. (A továbbiakban minden hazai törvénycikk ebből a gyűjteményből származik.) [Hungarian]
- [2] Viceregal Council of Hungary. Council's decree September 3, 1738. Health commission of Pozsony delegated. Latest plague regulations. [Magyar Királyi Helytartótanács. Posonii commissio sanitatis delegatur. Ulteriores ordinationes circa Pestem.] 1738. szeptember 3. In: Linzbauer XF. Codex saniterio-medicinalis Hungariae. Budae, 1852, vol. II., pp. 91–95. [Latin]
- [3] Viceregal Council of Hungary. Council's decree May 29, 1742. MD Perbeg obtains the royal counselor title. [Helytartótanácsi határozat. Medicus Perbeg characterem Regii Consiliarii consequitur.] 1742. május 29. In: Linzbauer XF. Codex saniterio-medicinalis Hungariae. Budae, 1852, vol. II., pp. 192–194. [Latin]
- [4] Duka Zólyomi N. Private practice of a family physician in the 18th century. [Egy házi orvos magángyakorlata a XVIII. században.] Orv Hetil. 1969; 110: 1394–1399. [Hungarian]
- [5] Krász L. Medical doctors as public servicemen in the 18th century in Hungary. [Orvosok a hivatal szolgálatában a 18. századi Magyarországon.] Századok 2016; 150: 821–870. [Hungarian]
- [6] Viceregal Council of Hungary. Council's decree. November 8, 1751. MD Perliczy's project about founding a medical-surgical study in Hungary and about the forensic medicine. [Magyar Királyi Helytartótanács, határozat, 1751. nov. 8. Projectum M. D-ris Perliczy; de studio medico-chirurgico in Hungaria fundando – nec non de Medicina forensi.] In: Linzbauer XF. Codex saniterio-medicinalis Hungariae. Budae, 1852, vol. II., pp. 270–277. [Latin]
- [7] Herczeg Á. Project of medical faculty in Pázmány Péter university, 1751. [A Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi fakul-

- tásának 1751-ből való tervezete.] *Orv Hetil.* 1930; 74: 151–155. [Hungarian]
- [8] Antall JR, Harkó I, Vida T. Perlitzi's project for establishing the medico-surgical school. [Perlitzi (!) tervezete orvosi és sebészeti főiskola létesítésére.] *Orv Tört Közl.* 1969; 51–53: 261–271. [Hungarian]
- [9] Schultheisz E, Magyar LA. The plan of medical faculty and the medical school in Eger 1769–1777. In: *Medical education at the Nagyszombat University 1769–1777.* [Orvosi kar tervezete és az egri Orvosi Iskola. In: Orvosképzés a Nagyszombati Egyetemen 1769–1777.] Magyar Tudománytörténeti Intézet, Piliscsaba, 2005; pp. 34–36. [Hungarian]
- [10] Szelestei NL. World of scientists in the 18th century I. Perliczi János Dániel (1705–1778). [18. századi tudós-világ I. Perliczi János Dániel (1705–1778).] *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve*, Budapest, 1978; pp. 407–437. [Hungarian]
- [11] Udvardy L. History of the archbishop's law school in Eger (1740–1896). Note 62. [Az egri érseki joglécium története (1740–1896). Jegyzet 62. Eger, 1896; pp. 561–562. [Hungarian]
- [12] Viceregal Council of Hungary. Council's decree, December 20, 1751. MD Perliczy collecting case files concerning the subject of health permitted. [Magyar Királyi Helytartótanács. 1751. december 20. M. D. Perliczy, collectio actorum, Rem Sanitatis respicientium concessa.] In: Linzbauer XF. *Codex saniterio-medicinalis Hungariae*. Budae, 1852, vol. II., p. 277. [Latin]
- [13] Viceregal Council of Hungary. Council's decree No. 4788. December 14, 1769. Founding the medical faculty in university of Tyrnavia. [Magyar Királyi Helytartótanács. Instaurata facultas medica in Universitate Tyrnaviensi, 4788. sz. rendelet, 1769. dec. 14.] In: Linzbauer XF. *Codex saniterio-medicinalis Hungariae*. Budae, 1852, vol. II., pp. 508–511. [Latin]
- [14] Viceregal Council of Hungary. Council's decree No. 2554. May 6, 1771. Statutes of the University of Tyrnavia: Faculty of Medicine. [Magyar Királyi Helytartótanács. Statuta Universitatis Tyrnaviensis: Facultas Medica. 2554. sz. hat. 1771. május 6.] In: Linzbauer XF. *Codex saniterio-medicinalis Hungariae*. Budae, 1852, vol. II., pp. 579–582. [Latin]
- [15] Kiss P. From the history of Archbishop's Lyceum in Eger. [Az egri érseki léceum történetéből.] *Magánkiadás*, Eger, 2016; p. 12. [Hungarian]
- [16] Archbishop's Archive Eger, register 1762–63 dated October 14, 1763. [Egri Főegyházmegyei Levéltár, 1762–63. évi regestrum, 1763. okt. 14. keltezésű lapokon.] [Latin]
- [17] Soós I. Planning of the establishment of the university in Eger (1754–1777). In: *Scientific Bulletins of the Eger Teacher Training College* (New series, volume 5). [Az egri egyetem felállításának terve (1754–1777). In: *Az Egri Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei* (Új sorozat, 5. kötet).] Eger, 1967; pp. 303–321. [Hungarian]
- [18] Udvardy L. History of the archbishop's law school in Eger (1740–1896). The second era (1763–1784). [Az egri érseki joglécium története (1740–1896). Második időszak (1763–1784).] Eger, 1896; pp. 30–36. [Hungarian]
- [19] Balázs P. Plan of regulations in health affairs. In: *General rules of health affairs by Maria Theresa 1770.* [Tervezet az egészségügyének szabályozására. In: *Mária Terézia 1770-es egészségügyi alaprendelete.*] Magyar Tudománytörténeti Intézet, Piliscsaba–Budapest, 2007; pp. 386–392. [Hungarian]
- [20] Meszlényi A. A baroque high priest, Ferenc Barkóczy as archbishop of Esztergom. [Egy barokk főpap, Barkóczy Ferenc érsekségprímás.] *Vigilia* 1966; 3: 161–168. [Hungarian]
- [21] Szállási Á. Autopsy minutes of archbishop Barkóczy. [Barkóczy hercegprímás boncjegyzőkönyve.] *Orv Tört Közl.* 1973; 19 (66–68): 265–271. [Hungarian]
- [22] Udvardy L. History of the archbishop's law school in Eger (1740–1896). Note 62. [Az egri érseki joglécium története (1740–1896). 62. sz. jegyzet.] Eger, 1896; pp. 561–562. [Hungarian]
- [23] Udvardy L. History of the archbishop's law school in Eger (1740–1896). [Az egri érseki joglécium története (1740–1896).] Eger, 1896; pp. 42–48. [Latin]
- [24] Magyary-Kossa Gy. Hungarian medical documents. Essays on the history of Hungarian medicine. [Magyar orvosi emlékek. Értekezések a magyar orvostörténelem köréből.] Magyar Orvosi Könyvkiadó, Budapest, 1929; vol. I. 35: 73. [Hungarian]
- [25] Archbishop's Archive Eger, register 1768–69 dated November 10, 1769. [Egri Főegyházmegyei Levéltár, 1768–69. évi regestrum, 1769. nov. 10. keltezésű lapokon.] [Latin]
- [26] Ringelhann B, Soós I. Ferenc Markhot's activity and the medical university in Eger. [Markhot Ferenc működése és az Egri Orvosi Egyetem.] *Orv Hetil.* 1961; 102: 655–657. [Hungarian]
- [27] Viceregal Council of Hungary. Council's decree No. 1896, May 1, 1775. Fees for promotions and medical examinations in the University. [Magyar Királyi Helytartótanács. Taxa promotionum et examinum medicorum in Universitate. 1896. sz. határozat, 1775. május 1.] In: Linzbauer XF. *Codex saniterio-medicinalis Hungariae*. Budae, 1852, vol. II., pp. 682–683. [Latin]
- [28] Mayer FK. Medical history notes. XII. Beginning of the Hungarian medical education. [Orvostörténelmi jegyzetek. XII. A magyar orvosi oktatás kezdete.] *Orv Hetil.* 1926; 70: 583–584. [Hungarian]
- [29] Győry T. History of the faculty of medicine 1771–1935. [Az orvostudományi kar története 1771–1935.] Pázmány Péter Tudományegyetem, Budapest, 1936; p. 21. [Hungarian]
- [30] Ringelhann B, Soós I. Data about the medical school in Eger and the activities of its initiator and teacher, Ferenc Markhot. [Adatok az egri orvosi iskoláról, kezdeményezőjének, tanárának, Markhot Ferencnek működéséről.] *Orv Tört Közl.* 1963; 9(27): 129–138. [Hungarian]
- [31] Gortvay Gy. The history of the modern Hungarian medical culture and health affairs. [Az újkori magyar orvosi művelődés és egészségügy története.] Akadémiai Kiadó Budapest, 1953; p. 74. [Hungarian]
- [32] Papp K. Schola medicinalis – the first medical school in Hungary. [Schola medicinalis – az első magyar orvosi iskola Egerben.] *Mediart* 2013; 3: 12–13. [Hungarian]

(Balázs Péter dr.,
Budapest, Nagyvárud tér 4., 1089
e-mail: balazs-peter@windowslive.com)